

JÓZEF STANISŁAW CZEKALSKI (1895—1976)

W dniu 29 lutego 1976 r. zmarł w Poznaniu emerytowany profesor Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza dr Józef Czekalski wieloletni członek Polskiego Towarzystwa Geologicznego. Urodził się w Piotrkowie Trybunalskim 28 III 1895 r. w rodzinie inteligenckiej jako syn Apolinarego i Józefy z Zawadzkich. W latach 1898—1903 Apolinary Czekalski wraz z synem Józefem przebywał nad rzeką Wiatką i nad Morzem Czarnym jako zesłaniec carski za organizowanie szkolnictwa polskiego pod zaborem rosyjskim. Okres od roku 1907 do 1917 to lata kolejnego zesłania na Kaukazie. W tym czasie Józef Czekalski był organizatorem Związku Młodzieży Polskiej i Harcerstwa Polskiego w Kisłowodsku, Piatigorsku i Essentukach. Egzamin dojrzałości złożył w roku 1913 w Kisłowodsku. Studiował matematykę, nauki przyrodnicze i geografię na uniwersytetach w Charkowie i Kijowie pracując społecznie w Związku Harcerstwa Polskiego. W latach 1917—1919 walczył w szeregach wojsk polskich. Po demobilizacji kończy studia na uniwersytecie w Wilnie i w Warszawie. W roku akademickim 1920/21 był asystentem Katedry Paleontologii i Geologii Uniwersytetu Poznańskiego, a w latach 1921—1924 przy Katedrze Geologii Uniwersytetu Warszawskiego. Józef Czekalski wraz z A. Łuniewskim opracowali profil utworów dyluwalnych pod Tomaszowem nad Pilicą (1923). W roku 1925 jako stypendysta Fundacji Kultury Narodowej wyjeżdża Józef Czekalski do Afryki na Saharę, a następnie pracuje na uniwersytetach Algieru, Grenoble i Paryża. Od roku 1929 pełni funkcje asystenta w Katedrze Geografii Uniwersytetu Poznańskiego i tu doktoryzuje się w roku 1931 na podstawie rozprawy o problemach antropogeograficznych w grupie oaz Uargla na Saharze Algierskiej. Praca opublikowana została w tymże roku w materiałach Międzynarodowego Kongresu Geograficz-

nego w Paryżu. Józef Czekalski uczestniczył w latach 1931—1938 w kartowaniu geologicznym Polesia opracowując arkusze Włodzimierzec i Dąbrowica.

Profesor Józef Czekalski władał biegle pięcioma językami obcymi, co ułatwiało Mu pracę w międzynarodowych organizacjach geograficznych, np. był współorganizatorem Międzynarodowego Kongresu Geografów w Warszawie (1934). Na Zjeździe Geografów i Etnografów Słowiańskich w Sofii (1936) referował własne wyniki analitycznych badań źródeł Pomorza i Poznańskiego. W latach 1937—1939 dr Józef Czekalski był zastępcą profesora w Katedrze Geografii Gospodarczej Uniwersytetu Poznańskiego. Równocześnie opracowywał zagadnienia wydm śródlądowych Polski i obszarów pustynnych oraz procesy ich denudacji.

Okres wojenny przeżył Józef Czekalski w Warszawie biorąc udział w konspiracyjnych pracach Biura Szkolnego Ziem Zachodnich, prowadził wykłady w Tajnym Uniwersytecie Ziem Zachodnich i na zakonspirowanych kompletach w zakresie szkolnictwa średniego.

W roku 1945 Józef i Anna Czekalscy powracają do pracy na Uniwersytecie Poznańskim. W latach powojennych docent Józef Czekalski mianowany zostaje kierownikiem Katedry Geografii II, a w latach pięćdziesiątych, do roku 1960 prowadził Katedrę Geografii Ekonomicznej Wydziału Biologii i Nauk o Ziemi UAM. Profesor J. Czekalski wykształcił około 200 magistrantów i kilku doktorów. W roku 1965 przeszedł na emeryturę. Profesora interesowały zarówno zagadnienia geologiczne, jak i geograficzne, zajmował się m. in. zespołowymi badaniami limnologicznymi, zoologią oraz metodami badań rozwoju krawędzi dolinnych. Zmarły potrafił obowiązki naukowca łączyć z głębokim zaangażowaniem patriotycznym i takim pozostanie w pamięci swoich uczniów i przyjaciół.

Wojciech Grocholski

RÉSUMÉ

Professeur Józef Czekalski a étudié les sciences naturelles et la géographie aux Universités en Pologne, en Russie et en France. Il a fait des recherches géologiques et géographiques en Polésie, en Poméranie, en Grande-Pologne et au Sahara. Entre 1929—1965 (sans compter la période de la guerre) il enseignait la géographie à l'Université de Poznań. Sous l'occupation, à Varsovie il prenait part aux travaux de l'Université des Régions de l'Ouest, organisés clandestinement. Il a participé aux sessions et aux congrès de géographie internationaux. Il a éduqué un grand nombre d'élèves.

Wojciech Grocholski